

BIOGRAFIE MAURICE MAETERLINCK

Maurice Maeterlinck (1862 – 1949) is de enige Belgische auteur, die tot nu toe ooit de Nobelprijs literatuur kreeg. Die hoogste literaire onderscheiding ontving hij in 1911 als een erkenning van het grote aanzien, dat hij toen al internationaal genoot als één van de grootste schrijvers van zijn tijd. Maeterlinck was de absolute grootmeester van het symbolisme in de literatuur, een filosofischartistieke strekking, die de aardse werkelijkheid enkel als symbool zag van een diepere, soms ook fatale werkelijkheid, waartegen de mens geen verhaal had. Maurice Maeterlinck was een Gentenaar. Hij stamde uit de Franstalige bourgeoisie en kreeg zijn opleiding in het Frans. Zoals toen vrij algemeen in de bovenlaag in Vlaanderen beschouwde hij zichzelf als een Vlaming en was het Frans voor hem toen de enige beschikbare cultuurtaal. Maeterlincks literaire bloeitijd situeert zich in de periode tot voor de Eerste Wereldoorlog, toen hij in vrij korte tijd met zijn poëzie, zijn vroege essays en vooral met zijn revolutionaire toneelwerk meesterwerken van vernieuwende literatuur afleverde.

Op vrijdag 29 augustus 1862 werd in Gent, in de Peperstraat nummer 6, Maurice Polydore Marie Bernard Maeterlinck geboren. Zijn familie was schatrijk, zijn vader Polydore Maeterlinck bracht zijn dagen in hoofdzaak door met het beheren van zijn fortuin, dat Maurice's moeder Mathilde van den Bossche bij haar huwelijk nog fors had doen toenemen. De familie bezat ook nog een landhuis in Oostakker. Het meest charmante gedeelte, een tuin van vijf hectaren, met bloemen, vruchtbomen, bijen en het vlakbije kanaal naar Terneuzen, zou een diepe indruk nalaten op de jonge Maurice.

Op aandringen van zijn vader ging Maurice Maeterlinck in 1882 rechten studeren aan de Gentse universiteit. Even probeerde hij het aan de balie. Met het enige resultaat dat hij naar zijn zeggen zijn cliënten rechtstreeks de gevangenis inpraatte. Maeterlinck hield het al gauw voor bekeken. Hij wist zijn vader ervan te overtuigen dat hij dringend naar Parijs moest om daar aan de balie het pleiten te leren. In werkelijkheid stortte hij er zich samen met zijn kompaan Grégoire Le Roy in de literaire avant-gardekringen rond Villiers de l'Isle-Adam, zijn grote gids naar het symbolisme.

KENDE MAETERLINCK NEDERLANDS?

Dat Maeterlinck niet actief Nederlandstalig was, lijkt weinig twijfel. Daarbij is het zeer de vraag wat voor hem "Nederlands" eigenlijk was. Hij liet zich bijzonder laatdunkend uit over het algemeen Nederlands ('een modderig taaltje') maar hij roemde de schoonheid van het "Vlaams", dat hij beschouwde als een volwaardige taal, naast het Nederlands van het noorden. Hij wond zich ook behoorlijk op over de vernederlandsing van de Gentse universiteit en tekende een petitie tegen. En toch zien we dat hij Cyriel Buysse's boeken leest en dat hij min of meer overweg kan met het middelnederlands van Ruusbroeck. Als jonge advocaat houdt hij merkwaardig genoeg zijn weinig overtuigende pleidooien in het "Vlaams". Van Buysse weten we dat hij af en toe Gents praatte, hoewel Maeterlinck zijn stadstaal denigrerend typeerde als een "coassement de grenouilles, mis en grammaire". En in 1926 plagieert hij moeiteloos een werk in het Afrikaans.

Los van de taal voelde Maeterlinck zich hoe dan ook een Vlaming en was hij zeer gehecht aan zijn geboortestreek. Toen de Belgische ambassadeur Charles Wauters op 10 december 1911 in Stockholm namens Maeterlinck de Nobelprijs in ontvangst nam, typeerde hij diens Vlaminggevoel op een treffende wijze: "Hoewel hij een Vlaming is, afkomstig uit Vlaanderen, schrijft Maeterlinck Frans op een ongemeen soepele, subtiele en harmonieuze manier. Maar zelfs dan vertolkt hij het genie van het volk waaruit hij stamt en is hij een incarnatie van het Vlaamse land."

EEN DEBUUT VOL MEESTERWERKEN

Vanaf 1886 pakte Maeterlinck uit met een verbazende reeks publicaties: essays, poëzie, vertalingen en zijn grote theaterwerken, waarvan het eerste door de literatuurcriticus van Le Figaro als het werk van een nieuwe Shakespeare werd bejubeld. Weinig literaire carrières zijn aan zo'n topsnelheid gestart. De werken, die tot vandaag Maeterlincks roem uitmaken, werden grotendeels geschreven in die onwaarschijnlijk korte periode tussen 1886 en 1909. Tegen 1911, jaar van zijn Nobelprijs, kende zijn werk al een enorme verspreiding en was het in tien talen vertaald.

Met zijn eerste dichtbundel "Serres chaudes" uit 1889 koos Maeterlinck resoluut voor een nieuwe poëzie, in vrije verzen. Met hun profusie van irreële, steeds wisselende en vaak sombere of verontrustende beelden brengen de verzen inderdaad een nieuwe, getormenteerde expressie, met kleuren van nachtmerrie en delirium. Het telkens weer opduiken van serres en van een kanaal tonen hoe diep het landhuis in Oostakker inwerkte op de verbeelding van de dichter.

Het was Maeterlincks eerste drama, "La Princesse Maleine", dat hem op slag een onverwachte reputatie bezorgde. Dit theaterstuk was zonder meer vernieuwend en experimenteel en brak met het realistische toneel, dat toen gangbaar was. Maeterlinck schildert zijn personages als overgeleverd aan een sarcastisch - en dodelijk - noodlot, aan duistere machten, die uiteindelijk een onafwendbare ondergang in de hand werken. Er wordt weinig gezegd in "La Princesse Maleine" maar de schrijver weet de spanning en het voorgevoel van een dramatische ontknopning op te voeren tot een onwaarschijnlijke intensiteit.

Met "Pelléas et Mélisande" bereikte Maeterlincks talent als toneelauteur een uitzonderlijke hoogte. Hij schreef dit schitterende drama in 1892. Het ging het jaar daarop in première in Parijs. In 1893 werkte de componist Claude Debussy "Pelléas et Mélisande" om tot een opera, een meesterwerk dat het Franse operagenre nieuwe wegen opstuurde. Maeterlincks wonderjaren werden uiteindelijk in 1911 bekroond met de Nobelprijs voor literatuur.

OP ZOEK NAAR MYSTERIE EN DIEPGANG

Het mystieke sprak Maeterlinck aan, het vinden van inzicht in het transcendente fascineerde hem, een thema dat ook en bij herhaling zal opduiken in zijn essays. Temidden van zijn literaire 'explosie' van de late jaren '80 van de 19de eeuw raakte hij ook nog in de ban van het werk van de middeleeuwse Brabantse mysticus Jan van Ruusbroec. Het bracht hem tot een vertaling in het Frans van Ruusbroec's "Die chierheit der gheesteleker brulocht". Hoe een Franstalige zomaar Brabants Nederlands uit de 14de eeuw vertaalt, lijkt wel een mysterie op zich. Of toch niet?

Met een lichte mythomanie, waarvan hij levenslang zal blijf geven, wou Maeterlinck laten geloven dat hij zijn Ruusbroecvertaling had gemaakt op basis van een handschrift, dat hij in het klooster van Groenendaal (Ruusbroec's klooster) zou hebben geraadpleegd. Op dat moment zat dat handschrift al een hele poos in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel. Waarschijnlijker is dat hij voor zijn vertaling gebruik maakte van de editie van het verzameld werk van Ruusbroec, dat vanaf 1858 op initiatief van

kanunnik Jan-Baptist David gepubliceerd was. Het exemplaar uit Maeterlincks persoonlijke bibliotheek heeft onmiskenbaar gediend als brontekst voor de vertaling. Getuigen daarvan zijn de vele aanstrepingen in de marge en onderlijningen, Maeterlinck heeft de tekst minutieus bestudeerd. Bij herhaling duikt in de marge de wat raadselachtige afkorting “sur” op, een signaal dat veel van het taalmysterie verklaart. In 1522 had de Keulse kartuizer Laurentius SURius immers het complete oeuvre van Ruusbrouc in het Latijn vertaald, wat het voor Maeterlinck al een heel stuk gemakkelijker maakte: de jezuïeten van het Gentse Sint-Barbaracollege hadden hem niet alleen de schrik voor de hel ingehamerd maar ook een uitstekende kennis van het Latijn.

NOUS NOUS AIMERONS TOUJOURS

In 1895 leerde Maeterlinck de Franse operazangeres Georgette Leblanc kennen. Die liefdesrelatie zorgde ervoor dat hij om de haverklap naar Parijs reisde, tot hij zich in 1897 uiteindelijk - zij het met veel aarzeling - in de Franse hoofdstad vestigde.

“Er was geen vezel in haar die niet onnatuurlijk was, geen misleidend maakwerk en niet kunstmatig.” Hoe objectief deze niet meteen fraaie typering van Georgette Leblanc door Marthe Massin, de vrouw van Emile Verhaeren, zou kunnen zijn, zal een raadsel blijven maar we leren er wel uit dat Georgette Leblanc eerder een theatrale, geëxalteerde figuur moet geweest zijn. In 1893 begon haar succesvolle artistieke carrière als operazangeres. In 1894 raakt zij bij het lezen van Maeterlincks mystiek-filosofisch voorwoord in “Sept Essais d’ Emerson” gefascineerd door de (vermeende) geestelijke verwantschap met de auteur. Vanaf dat moment móet ze Maeterlinck hebben. Ze ontmoeten elkaar in 1895 in Brussel, tijdens een “met voorbedachten rade” opgezette soirée bij de befaamde jurist, kunstmecenas en politicus Edmond Picard. Het werd het begin van een relatie die 23 jaar zou duren. Al van bij het begin van hun samenzijn duiken flarden uit Georgette’s brieven of van haar uitspraken op in Maeterlincks werk. Het sombere, macabere in zijn oeuvre zien we geleidelijk plaats maken voor mildere tonen, hier en daar verschijnt een glimlach. Het lijkt geen twijfel dat Georgette Leblanc gaandeweg zijn ideeën gaat beïnvloeden en zelfs positieve inspiratie zal aanreiken. In 1898 voltooit Maeterlinck zijn essaybundel “La sagesse et la destinée”, waarin onmiskenbaar en in massieve mate gedachtegoed van Georgette Leblanc is opgenomen. Ook in zijn toneelwerk zal Georgette Leblanc model staan voor een aantal van zijn personages. Jarenlang zal ze zijn literair werk blijven stimuleren en inspireren en er zelfs voor zorgen dat het uitgevoerd en gepubliceerd wordt. Met Georgette Leblanc blijft het hoe dan ook een merkwaardig samenleven. Haar extravagantie, haar langdurige afwezigheden door haar internationale concert- en theatertournees, haar bijzonder ruime opvattingen over (bi)sexualiteit en relatie zullen Maeterlinck uiteindelijk (in 1919) tot een breuk doen besluiten. Hij had toen al enkele jaren een relatie had met de dertig jaar jongere actrice Renée Dahon, met wie hij uiteindelijk zou trouwen. Toch is het voor velen een uitgemaakte zaak dat Maeterlincks schrijverstalent en zijn vermogen om zichzelf te vernieuwen zonder Georgette Leblanc een minder hoge vlucht zouden genomen hebben.

Maeterlincks belangstelling voor het filosofische en het mystieke vond in deze periode ook zijn neerslag in enkele essaybundels, de eersten in een lange reeks (hij zal in zijn lange carrière in totaal 23 bundels publiceren). Deze lange reeks opent met “Le Trésor des Humbles”, dat hem op slag een reputatie van denker en filosoof meegeeft. “Le Trésor” verschijnt wereldwijd in monsteroplagen en wordt vertaald in twaalf talen.

In 1898 voltooit Maeterlinck zijn essay “ La sagesse et la destinée”, waarin in massieve mate gedachtengoed van Georgette Leblanc is opgenomen. Niet ten onrechte verwacht ze dat ook haar naam als co-auteur zou vermeld worden. Maeterlinck kan veel hebben maar niet dat hij openlijk laat blijken dat een groot deel van zijn wijsheden eigenlijk niet van hem afkomstig is. Het compromis is een versluisende maar magistraal geschreven opdracht, die aan het boek voorafgaat:

"A Madame Georgette Leblanc. Je vous dédie ce livre, qui est pour ainsi dire votre oeuvre . Il y a une collaboration plus haute et plus réelle que celle de la plume; c'est celle de la pensée et de l'exemple. Il ne m' a pas fallu péniblement imaginer les résolutions et les actions d'un sage idéal, ou tirer de mon coeur la morale d'un beau rêve forcément un peu vague. Il a suffi que j'écoutesse vos paroles. Il a suffi que mes yeux vous suivissent attentivement dans la vie; ils y suivaient ainsi les mouvements, les gestes, les habitudes de la Sagesse même."

In 1901 gaat Maeterlinck de entomologische toer op met een merkwaardig werk over het leven van de bijen. Hoewel zijn werk zich baseert op diepgaande studie (in, zijn woonkamer staat er zelfs een beglaasde bijenkast, waarin hij de bijen observeert), wordt “La vie des Abeilles” geen wetenschappelijke publicatie, maar een poëtisch-filosofische meditatie over de maatschappelijke mechanismen van een bijenpopulatie en wat de menselijke samenleving ervan zou kunnen leren.

Met “**Monna Vanna**” uit 1902 neemt Maeterlincks toneelwerk een onverwachte wending. Na een hele reeks symbolistisch getinte, veelal sombere of van mysterie doordrongen stukken pakt hij nu uit met een realistisch historisch drama.

“L’Oiseau Bleu” (1908) liet Maeterlinck definitief de wereld veroveren. Zijn grimmig symbolistisch theater uit het begin van zijn carrière wordt hier ingeruild voor een metamorfose naar een milde en positieve kijk op existentiële vragen en op de lotsbestemming van de mens. Voor het eerst speelt optimisme de hoofdrol in een toneelstuk van Maeterlinck, een verbazende ommekeer, waaraan Georgette Leblanc allicht niet vreemd was.

Centraal thema in L’ Oiseau bleu is de droom van twee kinderen, broer en zus, Tyltyl en Mytyl. Op een avond liggen ze in bed. Er komt een fee binnen, Berylune. Ze zendt de kinderen op zoek naar de Blauwe Vogel. Ze krijgen van haar een hoed met een diamant erop. Wanneer ze eraan draaien kunnen ze de “ware essentie van de dingen” zien. De fee vertelt dat ze naar het Land van de Herinnering zullen gaan, waar ze hun overleden grootouders en hun gestorven broertjes en zusjes zullen ontmoeten. Van daar trekken ze naar het Paleis van de Nacht, het Rijk van het Woud, de Tuin van het Geluk en het Koninkrijk van de Toekomst. Die bizarre reis wordt een geleidelijke initiatie in de geheimen van leven en dood, van schepping en toekomst De blauwe vogel kunnen ze nergens te pakken krijgen, maar als ze ’s morgens wakker worden zien de kinderen de dingen helemaal anders, ze voelen zich gelukkiger. L’ Oiseau Bleu is een verhaal met vele lagen, gaande van het feeëriek sprookje (Maeterlinck had het zelf over een “féerie”) tot diepzinnige, zij het hoopvolle overwegingen over de mens en zijn finaliteit. Daardoor sprak en spreekt het toneelstuk nog altijd iedereen aan. Vreemd genoeg beleefde “L’Oiseau Bleu” in 1908 zijn wereldcreatie in Moskou, in het Théâtre Artistique, een avant-gardetheater, dat opgericht was door acteur, regisseur en theatervernieuwer Konstantin Stanislavski. Het stuk beleefde er honderden opvoeringen (!). Daarna kwam Londen aan de beurt. Pas op 2 maart 1911 zou “L’Oiseau Bleu” voor een eerste keer te zien zijn in Parijs.

SCHRIJVER UIT GEWOONTE

Na de eerste wereldoorlog breekt Maeterlinck met Georgette Leblanc en trouwt hij met de dertig jaar jongere Renée Dahon. Vanaf de jaren '20 ebt de ooit enorme bewondering voor de schrijver Maeterlinck stilaan weg. Hoogtepunten van inspiratie en poëtische inventiviteit, zoals die bij het begin van zijn carrière legio waren en die hem een terechte roem hadden bezorgd, worden schaars. Zijn literaire productie bestaat in hoofdzaak nog uit essaybundels, waarin hij zijn lezers in een onderhoudend, maar niet echt wetenschappelijk of filosofisch discours zijn beschouwingen over een veelheid van onderwerpen serveert. Tussen 1933 en 1945 komt hij elk jaar met een publicatie, een regelmaat die sommige critici eerder door financiële dan door artistiek-literaire motieven ingegeven zien. Want Maeterlinck blijft een bestseller, een onmisbare meevaller voor de steeds onwaarschijnlijker train de vie, die het "jonge" echtpaar Maeterlinck-Dahon erop nahoudt.

Na "La vie des Abeilles" bleef Maeterlinck gefascineerd door het leven van in kolonies levende insecten. In 1926 publiceert hij een werk over termieten, dat meteen in meerdere talen vertaald wordt.

ORLAMONDE

In 1935 verwerft Maeterlinck in Nice een immens gebouwencomplex hoog op de rotsen aan de Middellandse Zee. Het was oorspronkelijk bedoeld als een casino, maar het megalomane project was al gauw over de kop gegaan. Maeterlinck laat het geheel omvormen tot een "villa", waarin elke zin voor maat ontbreekt: immense zalen, zuilengalerijen, een protserige maar peperdure decoratie verlenen "Orlamonde", zoals Maeterlinck zijn nieuwe residentie doopte, een onwezenlijke, dubieuze grandeur. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog vlucht Maeterlinck naar Portugal, waar hij het verdacht goed kan stellen met de dictator Salazar, en vandaar naar de Verenigde Staten. Pas in 1947 keren de Maeterlincks terug naar Orlamonde.

In 1948 verschijnt in Monaco zijn "Bulles Bleues", herinneringen aan zijn Gentse jaren. Maurice Maeterlinck overlijdt in Orlamonde op 6 mei 1949.

